

การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกุย
อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ

The Promoting Buddhist local wisdom of the Kui community
Prangku District Sisaket Province

¹ พระบัญชา สณญจิตโต (อัครชาติ), ² สุธัทสน์ ประทุมแก้ว และ ³ พระพรสวรรค์ ฐิติญาโณ
¹Phra Bancha Saññacitto (Akkarachart), ²Suthat Pratoomkaew
and ³ Suthat Pratoomkaew

¹²³ วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
¹²³Sisaket Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹pbpel111@gmail.com

Received: January 15, 2022; Revised: February 20, 2023; Accepted :April 24, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาบริบทภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกุย อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ (2) เพื่อศึกษาการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกุย อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ (3) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกุย อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 20 รูป/คน ประกอบด้วยกลุ่มพระสงฆ์ผู้รู้ ประชาชนชาวบ้าน กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มผู้เรียนรู้ต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่า การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกุย อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ มีหลักการหรือแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนชาวกุย 7 ประการ คือ 1. แนวทางการฝึกการอบรมจากครอบครัว 2. การสร้างระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติ 3. การถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น 4. การสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมทางด้าน การแต่งกาย เป็นต้น 5. การส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 6. การเสริมสร้างประชาคมท้องถิ่น เป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้แสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ซึ่งเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะสร้างประชาคมท้องถิ่นให้เข้มแข็งขึ้น โดยประชาคมท้องถิ่นเหล่านี้สามารถพัฒนาภูมิปัญญาที่เกิดจากองค์

¹ นิสิตบัณฑิตศึกษา, วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² อาจารย์ประจำบัณฑิตศึกษา, วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ อาจารย์ประจำบัณฑิตศึกษา, วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความรู้และประสบการณ์ที่ตนมีถ่ายทอดไปสู่เด็กรุ่นใหม่ได้ในอนาคต โดยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวกูย คือ หลักสังคหัตถ์ 4, หลักพรหมวิหารธรรม 4, หลักอภิธานิยธรรม 7, หลักคารวตา, หลักความกตัญญู, หลักสาราณียธรรม 6 เป็นต้น

คำสำคัญ: การส่งเสริม, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, หลักพุทธธรรม, ชุมชนชาวกูย

Abstract

This research article aims (1) To study the context of Buddhist local wisdom of Kui community, Prangku District, Sisaket Province (2) To study the promotion of Buddhist local wisdom of the Kui community, Prangku District, Sisaket Province (3) To study the methods for promoting local Buddhist wisdom of the Kui community, Prangku District, Sisaket Province, by the population and a sample group of 20 people / person consist of a group of monks, philosophers, villagers community leaders academic group and various groups of learners, from the study found that, the Promoting Buddhist local wisdom of the Kui community, Prangku District, Sisaket Province, there are 7, the principles or guidelines for promoting local wisdom of the Kui community; 1. it approaches for family training 2. The Building is a system of kinship relationships 3. The Transferring knowledge is from generation to generation 4. The Creating Consciousness see the value of cultural identity, such as, the linguistic culture of dress, etc. 5. The Promotion of cultural is the activities and local wisdom; and 6. The Enhancing is the local scholars. This is an opportunity for villagers to show their wisdom potential. This is one way to create more local sages. By these local sages, they can develop the wisdom that arises from the knowledge and experience, that they have and can pass on to the new generation in the future, by the applying Buddhist doctrines as a guideline to promote local wisdom and livelihood. The common principles of Kui community are; Sangahavattha 4, Brahmawihan Dhamma 4, Aparhanyadhamma 7, Garavata Principle, Gratitude Principle, 6 Saraniyadhamma Principles, etc.

Keywords: Promotion, Local wisdom, Buddhist principles, Kui community

บทนำ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้มีวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นการแสดงออกในด้านความคิด การกระทำของมนุษย์ที่เกิดจากความคิด การเรียนรู้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นกฎกติกาในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะจนเป็นที่ยอมรับในสังคม หมู่บ้าน และปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นระเบียบแบบแผนของสังคมอันเกิดจากภูมิปัญญาอันชาญ

ฉลาดในการแก้ไขปัญหาของคนในสมัยก่อนในเรื่องต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อมและสังคม การสั่งสมภูมิปัญญาเฉพาะของตนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากนั้น บางพื้นที่มีการสร้างภูมิปัญญาที่ใช้ในพื้นที่ของตนจนเรียกได้ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ ทักษะความเชื่อ และพฤติกรรม ซึ่งเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ที่เป็นองค์รวมระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เองหรือระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่ใช่อื่นหนึ่ง มนุษย์กับสิ่งที่เหนือธรรมชาติรวมไปถึงการกระทำทุกอย่างในวงเวียนชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ การเปลี่ยนแปลงตัวเองของมนุษย์ในสังคม และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ให้สามารถอยู่กับธรรมชาติอย่างปลอดภัยทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากภูมิปัญญาในท้องถิ่นเกิดขึ้นจากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์ของคนในชุมชน ที่ได้นำประสบการณ์เหล่านั้นมาถ่ายทอดสืบสานต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (น้ำทิพย์ จุลละนันท์, 2557 : 1)

วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาของคนในอดีตจึงเป็นศาสตร์และศิลป์ของการจัดระเบียบชุมชนได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยในยุคโลกาภิวัตน์มุ่งเน้นการแข่งขันเพื่อดำรงอยู่ด้วยตนเอง เป็นระบบทุนที่ทำให้วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไป ทำให้พฤติกรรมด้านดีในอดีตของคนเปลี่ยนไป เพราะมุ่งแต่ผลประโยชน์ที่ตนจะได้ ระบบทุนและการสื่อสารไร้ขอบเขตได้เปลี่ยนวิถีคิด ความเชื่อของชุมชน ความดีกลายเป็นสินค้าที่ต้องมีการตอบแทนด้วยเงินทองมากกว่าความสุขที่ได้จากการดูแลกันช่วยเหลือกัน คติคำสอนผ่านพิธีกรรม การละเล่น นิทาน คำกลอนผ่านผญา บทกลอนลำที่มีในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชนไม่สามารถถ่ายทอดสู่ลูกหลานได้เท่าเทียมกัน รูปแบบของการโฆษณาในรายการโทรทัศน์หรือสิ่งพิมพ์ตามแผงหนังสือ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลโดยตรงกับการดำรงอยู่ของคติความเชื่อ คำสั่งสอนของชุมชน กล่าวคือ คนในชุมชนเริ่มลืมเลือนคำสอนของปู่ ย่า ตา ยาย ในอดีตสิ่งที่ตามมาอย่างเห็นได้ชัด คือ การแยกส่วนความสัมพันธ์ในชุมชน การพึ่งพากันและกันลดลง ความเชื่อด้านดีลดลง การแข่งขันเกิดขึ้นในหมู่ญาติมิตรตนเอง พ่อแม่ผู้ปกครองเกิดภาวะเครียดกับหนี้สินที่เกิดขึ้นจากระบบทุนนิยม ลูกหลานไม่ยอมอยู่บ้าน คบเพื่อนตี๋มสุรา ทะเลาะวิวาท เกิดปัญหาชุมชนตามมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งยากต่อการแก้ไข เพราะเบื้องลึกของการเกิดปัญหา คือ คติความเชื่อที่มีในวัฒนธรรมภูมิปัญญาของชุมชนลดลง เนื่องจากในชุมชนท้องถิ่นของอำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ มีกลุ่มชาติพันธุ์รวมกันอยู่ 4 ชาติพันธุ์ (ประจวบ จันทรมั่น, 2550 : 13) คือ ส่วย (กวย) เขมร ลาว และเยอ ในแต่ละชาติพันธุ์มีความหลากหลายทั้งด้านประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญา รวมทั้งระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในจังหวัดศรีสะเกษทุกด้าน

ดังนั้น ความสำคัญของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกวย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ ที่เกี่ยวกับคติความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชาวกวย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ และเพื่อเป็นการเสนอแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกวย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก และเพื่อเป็นการศึกษาความสำคัญของชุมชนชาวกวยในอำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ ไม่ให้เกิดการสูญหายไป

ของประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวกูยในอำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ ให้สิ่งเหล่านี้ยังคงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ” โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย และมีขั้นตอนที่สำคัญในการศึกษา ดังนี้

รูปแบบการวิจัย การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและการลงเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ โดยศึกษาจากคัมภีร์ ที่เป็นเอกสารปฐมภูมิ ทุตติยภูมิ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งงานวิจัยที่มีผู้รู้ได้ศึกษาไว้ รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปฏิบัติการ โดยได้กำหนดพื้นที่ในกลุ่มชาติพันธุ์กูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การศึกษาในเชิงเอกสาร ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชน ชาวกูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ” เป็นการวิจัยคุณภาพโดยมีการลงพื้นที่สัมภาษณ์ เก็บข้อมูล มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

สำรวจรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

1.1 การศึกษาทบทวนเอกสาร 1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. 2539 2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ และเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

1.2 ร่างกรอบแนวคิดของกระบวนการวิจัย

1.3 สัมภาษณ์ประเด็นที่สำคัญ

1.4 วิเคราะห์สรุปข้อมูล

วิธีการวิจัย

2.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจัดหมวดหมู่ในการศึกษาให้เห็นขั้นตอนการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

2.2 การสังเกตการณ์ และสัมภาษณ์ แบบกลุ่มตามประเด็นที่ตั้งไว้

2.3 สัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในประเด็นที่สำคัญอย่างต่อเนื่องเพื่อศึกษาความเห็นในระดับลึกของแต่ละบุคคล

3. คัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

โดยคัดเลือกเป็นกลุ่มพระสงฆ์ผู้รู้/ปราชญ์ กลุ่มผู้นำชุมชน/นักวิชาการ และกลุ่มผู้เรียนรู้ต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) แบบสัมภาษณ์ที่ไม่เป็นทางการ ได้กำหนดหัวข้อไว้กว้าง ๆ เป็นการล่วงหน้าตามประเด็นการวิจัย เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

(2) กล้องถ่ายรูปเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมของการวิจัยให้เกิดความสมบูรณ์

(3) เครื่องมือบันทึกเสียงเพื่อใช้ในการเก็บเสียงสนทนา เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ให้งานวิจัยมีเนื้อหาสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย

(1) สัมภาษณ์เจาะจงตัวอย่างจากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 20 รูป/คน และกำหนดเกณฑ์คัดเลือก

(2) การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

1. ดำเนินการโดยนำกระบวนการจากกรอบความคิดมาวิเคราะห์ เพื่อทำแผนการวิจัย

2. ดำเนินการศึกษารวบรวม และตรวจสอบ แก้ไข ข้อบกพร่อง

3. สัมภาษณ์พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำ นักวิชาการ และประชาชนแบบเจาะลึกตามกรอบที่ตั้งไว้

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลการศึกษาและตรวจสอบความถูกต้อง

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยจำแนกแยกประเด็นข้อมูลตามความเหมาะสม แล้วพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูล แล้วรวบรวมข้อมูลแบบสังเคราะห์ตามประเด็นที่ศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 เขียนรายงาน

โดยผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง แล้วให้ที่ปรึกษาตรวจสอบเพื่อตรวจก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา ภาษา โครงสร้าง ก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย แล้วเขียนรายงานแบบพรรณนา และจัดทำรูปเล่มแล้วนำเสนอรายงานการวิจัย

3.1.2 การศึกษาภาคสนาม

การศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยได้ศึกษาการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1. ทำการศึกษาและคัดเลือกพื้นที่วัด พระสงฆ์ผู้รู้ ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้เรียนรู้ โดยสุ่มแบบเจาะจงตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นพื้นที่จัดกิจกรรมการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ

2. ศึกษาข้อมูลในเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ประชากรกลุ่มชุมชนชาวกูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ

3. ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิดการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ ในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด วิธีการส่งเสริม การพัฒนาภูมิปัญญา เพื่อเป็นการส่งเสริมเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้ เน้นการนำผลการวิจัยมาสนับสนุนสร้างองค์ความรู้การศึกษา การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ ให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ

วิเคราะห์การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อจะได้ส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งกระบวนการ แนวคิด ลักษณะ และวิธีการการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นการสร้างองค์ความรู้ในเชิงวิชาการ พร้อมทั้งถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีของชุมชน อำเภอ และผู้ที่เกี่ยวข้อง

และ สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะทั้งในระดับพระสงฆ์ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน พร้อมทั้งผู้เรียนรู้ของประชาชนในอำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ

3.2 พื้นที่และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างนั้น ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ทำการศึกษาวิจัยคือชุมชนชาวกูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อให้ได้ประชากรที่มีความเกี่ยวข้อง และให้ได้ข้อมูลครบถ้วน ได้แก่ ขอบเขตในด้านประชากร/กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา กลุ่มพระสงฆ์ที่เป็นปราชญ์ กลุ่มผู้นำหรือนักวิชาการ และกลุ่มผู้เรียนรู้ รวมกลุ่มที่ศึกษาวิจัยหรือผู้ให้ข้อมูล 20 รูป/คน ประกอบด้วย

(1) กลุ่มราชการ คือ หน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และสนับสนุนการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล และสำนักงานวัฒนธรรมประจำอำเภอ เทศบาลอำเภอปราสาท จำนวน 3 หน่วยงาน

(2) ปราชญ์ชาวบ้าน คือ กลุ่มของพระสงฆ์ผู้เป็นปราชญ์มีภูมิความรู้ด้านการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับประชาชน จำนวน 10 รูป/คน

(3) ผู้นำท้องถิ่น คือ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำกลุ่มไปสู่จุดประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ เป็นบุคคลที่สมาชิกในกลุ่มให้ความยอมรับนับถือ เชื่อฟังและปฏิบัติตาม ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาผู้ที่มีบทบาทในการเป็นผู้นำเกี่ยวกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน

(4) สมาชิกภายในครอบครัว คือ ตัวแทนของครอบครัวที่มีความเกี่ยวพันกันทางสายโลหิตที่อยู่ร่วมกันในบ้านหลังเดียวกัน และมีปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งการศึกษาวิจัยนี้มุ่งศึกษาตัวแทนของครอบครัวชุมชน จำนวน 4 คน จาก 4 ครอบครัว

รวมเป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จำนวนทั้งสิ้น 20 รูป/คน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังจะได้เก็บข้อมูลบางประเภทจากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่น ๆ ที่ไม่ได้กำหนดไว้ซึ่งจัดอยู่ในส่วนของการสังเกตการณ์ประกอบกันไปด้วย

3.2.2 ขอบเขตของด้านพื้นที่

บ้านกู่ ตำบลกู่ อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการลงเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย

3.3.1 การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยให้การสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มพระสงฆ์/ปราชญ์ กลุ่มผู้นำ/นักวิชาการ และกลุ่มผู้เรียนรู้ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย โดยมีรูปแบบเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อรวบรวมข้อมูลของแต่ละประเภทแบบเจาะจง แบบสัมภาษณ์เรื่อง “การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ” แบ่งรายละเอียดในการออกสัมภาษณ์เป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 บริบทภูมิปัญญาท้องถิ่นท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

ตอนที่ 3 การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ

ตอนที่ 4 แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ

3.3.2 แบบสังเกต

ผู้วิจัยใช้พื้นที่จริงในการสังเกตของการจัดงานประเพณี โดยลงพื้นที่จริง เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นการจัดงานกิจกรรมประเพณี เพื่อให้เห็นกิจกรรมเชิงประจักษ์

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวินิจฉัยเรื่อง “การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ” ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการเก็บรวบรวมขึ้นมาจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500 พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) เป็นต้น

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร ตำรา บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

(1) จัดเตรียมเครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์เจาะลึก ด้วยคัดเลือกแบบเจาะจง
(2) จัดทำหนังสือติดต่อขอหนังสือจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือที่จะได้ออกไปสัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่าง

(3) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของผลการสัมภาษณ์แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

1.3 ข้อมูลเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์ การวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามแบบสัมภาษณ์เพื่อยืนยันข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลแบบเป็นทางการ ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

(1) ขึ้นเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามจริงเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับขอเอกสารต่าง ๆ พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

(2) ขึ้นดำเนินการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์จริง ผู้วิจัยจะสนทนาเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับ

3.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยแบบสังเกตการณ์

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลในเชิงสังเกตการณ์มีขั้นตอนต่อไปนี้

1. จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ตรงตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ ในเวลาการจัดกิจกรรมการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ

2. ติดต่อ ปกษาขอหนังสือจากหน่วยงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อทำการสัมภาษณ์

3. เครื่องบันทึกเสียง พร้อมถ่ายภาพในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อให้ได้หลักฐานในการวิจัยเชิงประจักษ์

4. เมื่อสัมภาษณ์ครบถ้วนแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มผู้เรียนรู้

1. จัดเตรียมเครื่องมือตามกลุ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

2. ติดต่อ ปรึกษาขอหนังสือจากบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทำการออกสัมภาษณ์

3. เมื่อสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว นำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาเชิงเอกสาร และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์การสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ ดังนี้

3.5.1 วิเคราะห์กระบวนการ การบูรณาการเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ ความเป็นมา โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปรารังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ

3.5.2 สรุปและนำผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม

โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญของการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปรารังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ

3.5.3 การนำเสนอการศึกษา นำข้อมูลที่ได้เกี่ยวกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปรารังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ มานำเสนอต่อคณะกรรมการ

3.5.4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้วเพื่อให้ได้ชุดองค์ความรู้ กระบวนการ และการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปรารังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อเผยแพร่ให้กับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

การนำเสนอผลการวิจัย การนำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาความ ประกอบภาพถ่ายและการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปรารังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อเผยแพร่ให้กับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปรารังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ” จะเห็นได้ว่า แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปรารังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ เกิดขึ้นภายใต้มิติความสัมพันธ์ทางสังคมที่ซับซ้อนและหลากหลายมาตั้งแต่อดีต กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนใกล้เคียง ณ ช่วงเวลาเดียวกันจะมีการติดต่อสัมพันธ์กัน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและสัมผัสกับการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนที่อิงกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น ในการทำบุญอุทิศให้กับบรรพบุรุษ การแต่งงาน งานศพ การขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น ทำให้เห็นว่าหลาย ๆ วัฒนธรรม มีหลัก

ความกตัญญูต่อบุคคลที่ ความเคารพ และความสามัคคีสอดแทรกอยู่เสมอ เพราะทุกกิจกรรมส่วนใหญ่ จะทำกันเป็นหมู่คณะ เมื่อบุคคลร่วมกันทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งย่อมมีปฏิสัมพันธ์การพูดคุย เกิดขึ้นและต้องปฏิบัติต่อสิ่งนั้นอย่างถูกต้อง ถือเป็นการเกื้อกูลแก่บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในฐานะต่าง ๆ มีความกลมเกลียวกัน มีการระลึกถึงกัน ความเข้มแข็งของชุมชนจึงมีนัยสำคัญของการอยู่ร่วมกัน ดังนี้ 1. บริบททางสังคมมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต การปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมจึงมีความสำคัญ ต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคม ทั้งบริบททางด้านเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และ สิ่งแวดล้อมอื่น ๆ การปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมจะทำให้เราอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเป็น พหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข 2. หลักการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนชาวกูยมีวิถีชีวิตที่ แตกต่างกัน ย่อมต้องอาศัยหลักการหลายประการเพื่อให้ความแตกต่างเหล่านั้นเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน เช่น หลักความสามัคคี หลักการมีส่วนร่วม หลักความเมตตา รวมทั้งการยอมรับในแนว ปฏิบัติและความเชื่อที่แตกต่าง เพราะปัจจุบันการอยู่ร่วมกันในยุคโลกาภิวัตน์เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และ 3. การตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรม วัฒนธรรมต่าง ๆ เกิดจากแนวปฏิบัติที่ซ้ำ ๆ ของ บรรพบุรุษมาช้านานและผลของการปฏิบัตินั้นส่งผลต่อชีวิตและการอยู่ร่วมกันทางสังคม วัฒนธรรม จึงเป็นทั้งความคิดหรือการกระทำของมนุษย์ในส่วนรวมที่เป็นลักษณะอันเดียวกัน และ สำแดงให้ปรากฏเป็นภาษา ความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ออกมา เป็นต้น

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ” ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อ จากข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสำรวจ การสัมภาษณ์ และการอภิปรายกลุ่ม ดังนี้

บริบทภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ เป็น บริบทภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ เป็น บริบทพื้นที่ที่มีการจัดตั้งพื้นที่ชุมชนให้เป็นสถานที่สำหรับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเก็บ รักษาองค์ความรู้มรดกทางภูมิปัญญาของชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ โดยพื้นที่นี้มีกลุ่มชาติพันธุ์ผสมอยู่ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ ส่วย ลาว เขมร และเยอ ซึ่งในเขตอำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ นอกจากจะเป็นแหล่งอนุรักษ์ภูมิปัญญาให้ชุมชนแล้ว ยังใช้เป็นแหล่ง เรียนรู้ทางวัฒนธรรมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ จิระโชค วีระสัย, (2540 : บทคัดย่อ) ที่ให้ทัศนะว่า จุดประสงค์ในการอนุรักษ์ คือ การเก็บรักษา การศึกษาหาความรู้ และการจัดแสดงนิทรรศการวัตถุ ทางวัฒนธรรม เพื่อสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน การส่งเสริมภูมิปัญญาและแหล่ง มรดกชุมชน คือ ปราสาทลำดวน ถือว่าเป็นแหล่งการศึกษาที่มีประโยชน์ต่อคนที่มาศึกษา ทั้งยังเป็น การปรับปรุงเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นการอนุรักษ์อัตลักษณ์และความโดดเด่นของวัฒนธรรมให้คงอยู่ และยังเป็นการเชิดชู ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ปราสาทลำดวนจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

ของชุมชน และเพื่อเป็นการช่วยอนุรักษ์รักษาป้องกันมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่กับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน แนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับ พระอริการวิน ที่ปทมโม (อิมใจ), (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร” ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะของการอนุรักษ์ไว้ 2 นัย คือ (1) การป้องกัน เป็นวิธีการชะลอการชำรุดหรือเสื่อมสภาพที่จะเกิด ซึ่งก่อนที่จะป้องกันมิให้เกิดความชำรุดหรือเสื่อมสภาพได้นั้น จำเป็นจะต้องเข้าใจถึงคุณสมบัติของวัตถุสาเหตุและปัญหาต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความชำรุดเสื่อมสภาพ เพื่อที่จะสามารถเลือกวิธีการป้องกันและหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในการที่จะอนุรักษ์สิ่งนั้นให้คงอยู่ได้ตลอดไป (2) การปฏิบัติการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวิธีการนำมาเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้น โดยการกำจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นออกไปให้หมดแล้วซ่อมแซมหรือเสริมสร้างให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือใกล้เคียงสภาพเดิมที่สุด ซึ่งกระบวนการดังกล่าวถือเป็นหน้าที่ของนักอนุรักษ์ที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้วเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการส่งเสริม ภูมิปัญญาด้านการอนุรักษ์มรดกของชุมชนระดับท้องถิ่นเอาไว้ ตลอดจนยังเป็นแหล่งที่คนในชุมชนสังคมจะสามารถแสวงหาความรู้และความบันเทิงทางวิชาการได้อย่างกว้างขวางอีกด้วย

การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ ความต้องการในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นมีมากมาย ซึ่งส่วนใหญ่การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นมักเป็นการขึ้นนำความคิดจากผู้นำชุมชน เช่น พระสงฆ์ ผู้นำหมู่บ้าน หน่วยงานรัฐ ทำให้เกิดการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นไปเพื่อการอนุรักษ์ เช่นเดียวกับปราสาทปรางค์กู๋ถือเป็นสถานที่สำคัญในการรวบรวมและจัดแสดงศิลปวัตถุและโบราณวัตถุของชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์กูยไว้ได้เป็นอย่างดีซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ ต่อจรัส พงษ์สาลี, (2547 : บทคัดย่อ) ที่กล่าวว่า วัดในท้องถิ่นเป็นศูนย์รวมของชุมชน นอกจากนี้ วัดยังเป็นแหล่งที่มีสิ่งของต่าง ๆ รวบรวมอยู่ พระสงฆ์ซึ่งได้รับความเชื่อถือและมีบทบาทสำคัญในชุมชนระดับท้องถิ่น จะได้รับการดูแลจากผู้มีจิตศรัทธาในวาระต่าง ๆ ทำให้เป็นแหล่งที่มาของวัตถุที่จะสามารถนำไปจัดแสดงเพื่อสื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิต รวมทั้งรูปแบบวัฒนธรรมของชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน ทั้งยังเป็นທີ່เก็บรวบรวมทางภูมิปัญญา เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นหลักฐานที่บรรดาผู้มีสติปัญญาใช้เป็นสถานที่ค้นคว้า จากแนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับ พระพรพร โขติวิโร, (2554 : บทคัดย่อ) ได้กล่าวว่า การอนุรักษ์โบราณวัตถุศิลปวัตถุตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการสงวนรักษาและบูรณะผลิตผลทางด้านวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นแนวคิดอุดมการณ์และความเชื่อทางศาสนา สถานที่ที่เป็นโบราณวัตถุและภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็คือ วัด โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำหน้าทีในการอนุรักษ์และสืบทอด และยังสอดคล้องกับ สุภาพร มากแจ้ง, (2540 : บทคัดย่อ) ที่กล่าวในงานวิจัยเรื่อง “วิถีชีวิตของชาวมอญบางกระดี่” พบว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านควรได้รับการอนุรักษ์พัฒนาให้เป็นระบบและสืบทอดแก่อนุชน ชุมชน สถานศึกษา และวัด เป็นส่วนหนึ่งที่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณี ตลอดทั้งการรักษาส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่

แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอบางศรีณรงค์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอบางศรีณรงค์ จังหวัดศรีสะเกษ จากการวิเคราะห์จะเห็นได้ว่า แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย ในอดีตถึงปัจจุบัน พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เป็นผู้ที่มิบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการ และเป็นกำลังหลักในการดำเนินการและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ บางครั้งจึงทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการบริหารจัดการต่อการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในอนาคตได้ จากแนวคิดนี้สอดคล้องกับ กฤษฎา ตัสมมา, (2556 : บทคัดย่อ) ได้กล่าวว่า การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ย่อมทำให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง ขาดการพัฒนาในการจัดกิจกรรม ดังนั้น รูปแบบการจัดการที่เหมาะสม จะต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เชิญปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่มีความรู้ในการให้ข้อมูลและขอความสนับสนุนจากกลุ่มชาวบ้านในท้องถิ่น สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย หน่วยงานของภาครัฐ และเอกชน ซึ่งจะนำไปสู่สำนึกร่วมกันของคนในท้องถิ่น ให้รู้จักหวงแหนและเห็นคุณค่าในท้องถิ่น ขณะเดียวกัน ยังสามารถเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้ด้วย ส่วนแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย สิ่งที่สำคัญเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น คือ (1) บทบาทต่อการเป็นผู้นำหรือเป็นแบบอย่างในการสืบสาน (2) บทบาทต่อการส่งเสริมความร่วมมือสนับสนุน (3) บทบาทต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม (4) บทบาทต่อการเผยแพร่และฟื้นฟู (5) บทบาทต่อการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นในการให้ความรู้ และ (6) บทบาทต่อการสร้างเครือข่าย เป็นต้น

องค์ความรู้ที่ได้จากศึกษา

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอบางศรีณรงค์ จังหวัดศรีสะเกษ” จากศึกษาผู้วิจัยสามารถนำมาสรุปได้ดังนี้

วิถีชีวิตและสภาพทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวกูย อำเภอบางศรีณรงค์ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยพบว่า วิถีชีวิตของชุมชนชาวกูย ส่วนใหญ่จะใช้วิถีชีวิตที่ผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของสังคมไทย แม้ว่าชุมชนชาวกูย อำเภอบางศรีณรงค์ จังหวัดศรีสะเกษ จะมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเองที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างช้านาน แต่ด้วยบริบททางสังคมและสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ ศาสนา วัฒนธรรม และบริบททางกายภาพของพื้นที่ที่แตกต่างกัน ทำให้วิถีชีวิตของชุมชนชาวกูย อำเภอบางศรีณรงค์ จังหวัดศรีสะเกษ ส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยมีการผสมผสานกันระหว่างความเชื่อดั้งเดิม วัฒนธรรมท้องถิ่น และความเชื่อทางพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตและสภาพทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวกูย อำเภอบางศรีณรงค์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่ยังคงมีให้เห็นอยู่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ด้านวิถีชีวิตโดยทั่วไป ชุมชนชาวกูย อำเภอบางศรีณรงค์ จังหวัดศรีสะเกษ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ทำนา ทำไร่ ทำสวน ผู้หญิงสูงอายุส่วนใหญ่มีความสามารถด้านการทอผ้า และสืบเนื่องจากการที่ต้องอพยพโยกย้ายถิ่นฐานบ่อย ๆ ทำให้ชุมชนชาวกูย อำเภอบางศรีณรงค์

จังหวัดศรีสะเกษ ส่วนใหญ่มีความรักในชาติพันธุ์ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความซื่อสัตย์ อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ในปัจจุบันเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไปชุมชนชาวกูยได้ปรับวิถีชีวิตให้เข้ากับสมัยใหม่มากขึ้นแต่ยังคงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ด้านพิธีกรรม และความเชื่อดั้งเดิมหลายอย่างไว้ไม่เปลี่ยนแปลง

2. วัฒนธรรมการแต่งกายของชุมชนชาวกูย อำเภอรามคำว่ จังหวัดศรีสะเกษ นิยมแต่งกายจากผ้าฝ้าย หรือผ้าไหมที่ถูกย้อมจากสีธรรมชาติ ใช้วิธีการทอจากรูปแบบของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา ส่วนใหญ่จะใส่เสื้อสีดำสนิท กางเกงเป็นผ้าโสร่งเพื่ออำนวยความสะดวก ชุมชนชาวกูย ให้ความหมายกับลวดลายที่ประดับอยู่บนผืนผ้า เครื่องประดับ ที่ประติษฐานเป็นลวดลายที่หลากหลายสี ให้ความหมายกับทรงผมและการแต่งกาย เช่น การแต่งกายในพิธีงานศพ พิธีการแต่งงาน หรือพิธีกรรมการไหว้ผีต่าง ๆ ปัจจุบันของชุมชนชาวกูยจะแต่งกายตามวัฒนธรรมดั้งเดิมในชีวิตประจำวันน้อยมาก จะพบเห็นเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ นอกจากนี้จะมีเฉพาะงานพิธีกรรมสำคัญเท่านั้น

3. ด้านภาษาและการสื่อสาร ภาษากูยจะพบเห็นเป็นภาษาพูดที่ไม่มีภาษาเขียน จะพบในกลุ่มผู้สูงอายุ ในเด็กรุ่นใหม่จะฟังภาษากูยพอรู้และเข้าใจบ้าง ส่วนการเขียนนั้นปัจจุบันมีถูกบันทึกไว้ในหนังสือเพื่อเป็นการอนุรักษ์เอาไว้ ปัจจุบันในชุมชนกูยมีผู้เขียนภาษากูยได้ค่อนข้างน้อย อาจเนื่องจากพัฒนาการทางการศึกษาของไทยที่มีเกณฑ์บังคับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการครอบงำด้านการสื่อสารในทุกระบบ ในขณะที่ภาษากูยมีไว้เพื่อเป็นการดำรงอัตลักษณ์และสืบทอดภาษากูยจากรุ่นสู่รุ่นเท่านั้น

4. ด้านวัฒนธรรมและความเชื่อของชุมชนชาวกูย อำเภอรามคำว่ จังหวัดศรีสะเกษ ยังคงยึดถือและสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยพิธีกรรมต่าง ๆ จะเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตตั้งแต่แรกเกิด แต่งาน ครองเรือน จนถึงตาย และพิธีกรรมทั้งหมดมักจะมี ความเชื่อเรื่อง “ผีสาวเทวดา” เข้ามาเกี่ยวข้อง ตั้งแต่ผีบรรพบุรุษ ผีบ้าน ผีเรือน ผีไร่ ผีนา ซึ่งส่วนใหญ่ยังเชื่อว่าการบูชาผีที่ถูกต้อง จะนำมาซึ่งความสุข ความเจริญ และในทางตรงกันข้ามถ้าหากมีการละเว้นไม่ปฏิบัติตามความเชื่อจะนำมาซึ่งความทุกข์และความเลวร้ายต่อชีวิต

จากการศึกษาเชิงลึกและการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในพิธีกรรมต่าง ๆ พบว่า หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนชาวกูย อำเภอรามคำว่ จังหวัดศรีสะเกษ ในวัฒนธรรมของชุมชนชาวกูย มีหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องในหลายประเด็น เช่น (1) หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตโดยทั่วไป ประกอบด้วย หลักสังคหวัตถุ 4, หลักทศ 6, หลักการวตา 6 (2) หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเกี่ยวกับการเกิด งานศพ การแต่งงาน การละเล่นพื้นเมือง ภาษา ความเชื่อ ประกอบด้วยหลักการวตา หลักความกตัญญู หลักสาราณียธรรม 6 หลักอภิหรณียธรรม 7 เป็นต้น ชุมชนชาวกูย อำเภอรามคำว่ จังหวัดศรีสะเกษ ส่วนใหญ่ยังคงอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นและความเชื่อดั้งเดิมเอาไว้ เพราะในทุกพิธีกรรมของวัฒนธรรมชุมชนมักจะแฝงคุณธรรมในด้านต่าง ๆ เอาไว้ เช่น ความสามัคคี ความกตัญญู ความเมตตา ความเคารพต่อบรรพบุรุษ ซึ่งคุณธรรมดังกล่าวสามารถปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีต่อคนรุ่นหลัง ที่สามารถนำมาซึ่งความสงบสุขของสังคมได้

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา ตัสมา. (2556). “การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุพรรณ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิรัชค วีระสัย. (2540). “มิติทางวัฒนธรรมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น”. เอกสารการประชุมประกอบการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ต่อจรัส พงษ์สาลี. (2547). “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย”. รายงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรองค์การมหาชน.
- น้ำทิพย์ จุลละนันท์. (2557). “ประเพณีแห่หน้าโคทดกับบทบาทด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคม”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ประจวบ จันทร์หมื่น. (2550). “การบูรณาการ คติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว เยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย”. รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยและพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- พระพรพร โชติวโร. (2554). “ศึกษาระบบการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น : กรณีศึกษาวัดร่องเม้งจังหวัด เชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการวิน ที่ปถมโม (อิมใจ). (2556). “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุภาพร มากแจ้ง. (2540). การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางกระดี. ศูนย์ศึกษาและปฏิบัติการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น: สถาบันราชภัฏธนบุรี.

